

the Robert Shaw Chorale and Orchestra

ROBERT SHAW, Conductor

"the greatest"

הופעות בישראל: 24.3-2.4
 24.3 ירושלים - איוסון
 27.3 תל-אביב - אהל שם
 28.3 - חיפה - ארמון
 31.3 עין גב - פסטיבל
 אימפרסוריו ה. רוברט

ההגדלה לקראת יום העצמאות

ועוד 20 פרסים

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

הועד למען החייל

הדרך היתה מלאה פליטים. כל פעם הופיעו מפעיצים גרמניים, שהפציצו אותנו. המשכנו בדרך. לא היה לנו מה לאכול. מאות אנשים מתו בדרך מרעב. גם הוריי מתו בדרך זו. אני המשכתי. לא היתה לי כבר כל מטרה בחיים. אבל המשכתי והגעתי לאובובקיטאן.

"הייתי בורדה לגמרי"

ייתי בורדה לגמרי. הגברים גויסו למלחמה ואנו הנשים עבדנו בכל הבא ליד. עבדתי בבית חרושת לצמר-גפן. כתבתי לכתובת מוסד הילדים של ילדי. ענו לי ש' המוסד עבר. לאן, לא יודעים. הייתי יותר חולה מבריאיה. מדי פעם נפלתי למשכב. היי תי לגמרי גלמודה. לא יכולתי לדאוג יותר לילדי. קויתי שיהיה להם טוב.

בסוף המלחמה, באתי במגע עם הוועדה ל' סיוע יהודי פולניה ברוסיה. אמרו לי שה' וועדה תחפש לידים יהודים בין מוסדות ה' ילדים. סמכתי שימצאו את ילדי, ונסעתי עם רבים אחרים לפולניה.

בפולניה לא חפשתי את ילדי. הייתי בור' דדה וגלמודה. המשכתי לגרמניה, למחנה טמ' פלהוף שבברלין. עד 1948 חייתי מעורת ה' גיונה בגרמניה ואחר-כך עליתי ארצה באר' ניה נג'ל. גם בגרמניה לא חיפשתי את ילדי. הייתי בורדה. לא ידעתי מה לעשות בילדי לא יזו אצלי ולכן כך היה יותר טוב.

בארץ הייתי כשבועיים בנתניה, ואחר-כך קיבלתי חדר ביהודיה. עברתי לשם. התחלתי לעבוד במשק בית כעוזרת. הלכתי לעזרה סר' ציאלי, וסיפרתי שם לעובדת הסוציאליט כי אני מחפשת את ילדי. העובדת רשמה כל פרט שמסרתי לה.

כעבור שבועות אחדים, כשפניתי שוב, אמ' רו לי כי היא נסעה להשתלמות לארצות-ה' ברית. ושוב הונחתי את חיפושי אחרי הילדים.

"כמעט שכחתי אותם"

כרתי את שמואל רונבאום, מי ש' ה' כעת בעלי. עברתי אליו חיפה. לא ידע' תי בענין ילדי דבר. הם היו ברוסיה. בודאי כבר שכחו אותי, והרי גם אני כמעט שכח' תי אותם. אחר כך גולדו לי שלוש ילדי כמעט זה אחר זה. כבר לא היה לי יותר זמן וראש לחיפושים.

מצבנו היה קשה. בעלי עבד בבית המטב' חים. גם אני עבדתי. עברנו לעימי כי שם היצעו לנו דירה נוחה וזולה.

"הוא הסתכל עלי בעצב"

שקראו זנפה פינקלשטיין על גורלי של נתן (קלמן) בסר (אינונטאש) בעזון, הפסיקה את הקריאה באמצע, רצה אלי, הרא' תה לי את התמונה שהופיעה. "זהו בני!" צעקתי.

הלכתי למנהל בית-החלוצות ביפו. הוא אמר לי שהנער אינו זוכר דבר על הוריי, רק איזה ילדה צעירה עליה אמרו, שהיא כנראה אחות, נשארה בזכרוננו. יועתי שנסע לעכו והיכיתי שיחזור. בי' שבוע שעבר ביום חמישי בצהריים, נסעתי עם בעלי לסלמה (כפר שלם).

היא, המתמירת להיות אמו, קראה לכמה שכנות. נכנסתי לבית. נתן ישב ליד השול' חן. הוא הסתכל בי והוריד את ראשו. אמר' תי: "שמך נתן?!" — ענה: "כן".

המשכתי: "השארתי אחות, תן לי את כתו' בתי".

הוא נתן לי, והסתכל עלי בעצב. אמרתי: "נתן, אני אמך, שמי שמך ואתה חשנה אותו?"

בינתיים הגיעה ההיא ועוד שלוש נשים, הן נעמדו מאחורי נתן, ענו במקומו ולא נתנו לי לדבר. צעקתי, מישהי אמרה, "אוי לזה שהוא בנה של הצעקנית". מה לעשות? הרי הוא בשרי ודמי.

ההיא טענה כי היא זוכרת סימן לידה על יד המתן. לא זכרתי. בטח ראתה אותו מאז שבא אליה במקלחת. וכשיו היא "זוכרת". אני רק זוכרת שנתן היה גינטי קטן. הוא היה שקט. אחותו היתה יותר ערה ופק' חית. יעיני היו בצבע הבינה. אבל מה חשוב אמ. היא מוצלח או לא? הוא חלק ממני!

בעלי שאל, "איפה תשיכבי אותו אם יבוא אלינו?" הוא ישן עם הילדים שלי בחדר הרי גם הוא ילדי. הוא לא ירעב אצלנו — עד כה לא רעבנו אף פעם. יש לי שלושה בנים, אני לא צריכה אותו, אבל הוא בשרי ודמי. פניתי לעורך-דין שלא יתן לשנות את השם. אמ בכלל אפשר לעקב שנוי שם.

נתן כל כך דומה לילדי הבכור. מנישואים שניים, אלי בן הז'. אני משוכנעת שהוא בני.

נתעוררה, שלחה את בעדה ירדיה ושכניה החוצה נעלה הדלת אחי ריה, וסיפרה את סיפורה.

ני, פייגה רוזנבאום-ספר, נר' לדתי לפני 38 שנה בעיירה שלוחוב ש' באיזור לובלין בפולניה. אבי היה סוחר-רוכל המחזר על כפרי הפולנים. משם עברנו בילדו'

זכרונות ירדות. תמונת חיים אינונטש זהה עט זכרונות הצעיר על אביו מפרזל פרטות.

תי לסוקולוב שבגליציה. אמי מתה, ואבי הת' חתר שנית.

כשהייתי בת 16 השיאו אותי הורי ליענקל' גוטליכ, צעיר בן 19, ולאחר כשנה נולד לנו בננו הבכור נתן-ירשאל. הוא נקרא על שמי, בס', מפני שלא נישאנו נישואים אזרחיים, ובעיני החוק נחשבו ילדי כילדי בלבד. שנ' תיים וחצי אחרי נתן, נולדה בתנו השניה, פרל.

יענקל בעלי היה סוחר ורוכל. היתה לו עגלה וסוסים והוא סחר בכל הבא ליד, אר' תו מכר בירידים, וכך מצאנו את מחיתנו. כשפרצה מלחמת העולם השניה, גויס יענ' קל לצבא הפולני. אחרי הקרבות בפולניה, שאלתי על בעלי. אמרו לי שכנראה נהרג, כי רבים נהרגו. יותר לא שמעתי אודותיו.

"שלחו אותנו לרוסיה הלכנה"

שבועיים אחר סוכות, 1939, הגיעו הגרמנים לעיירתנו. היה זה אחת אחרי חצות, כשהוריעו לנו כי על כל יהודי העיירה לעזוב. היתה לנו עגלה וסוס, וגם לשכנינו. נסענו בימים ובלילות, עד שהגענו מבוגרים. נסענו כשנוי ק"מ לפני הגבול הרוסי. לפתע עצר אותנו איש ס. שטען כי עלינו לחפש את ניריותינו. נכנסנו לעיירה, וחלק ממתנו נשארו אצל הסוסים.

לפתע הופיעה חבורת ס. שניה, שבצע' קות ובמכות גרשו אותנו לנהר סאן הקרוב. החבורה שלנו שהייתה על יד הסוסים הפקירה את הסוסים ורצה אלינו. עברנו את הנהר תוך צעקות וגידופי הס. הגענו לשטח הסובייטי. היה לילה חשוך, ירד גשם והדרך היתה מלאת בוץ. החזקתי את פרל ואבי העיור נשא את נתן. פתאום נישש חייל סובייטי, לקח את נתן ונשא אותו על כתפיו.

העיירו איתנו ללמברג. שם שאלו כל אחד לאן הוא רוצה ללכת. רצינו לחזור ל' פולניה, לא ידענו מה יעשו הגרמנים, ורצי' נו הביתה. הסובייטים ראו אותנו בגלל זאת מתנגדים למשטר, ושלחו אותנו לעבודה ב' יערות רוסיה הלכנה, לכפר אוכלסקי. היינו שם כארבעה חודשים. עבדנו בעבודות היער כמו חטיבת עצים, איסוף עצים וכז'. יום אחד החליטו לרשום את אלה שאינם מסוגלים לעבודה. אבי שהיה עיוור, ואני ש' הייתי צרת ראייה נרשמנו להעברה למוסד לבעלי כושר עבודה לקוי. הילדים, נתן יש' ראל — ופרל הילדה הועברו למוסד קרס' נובסקיה.

"הם שלחו לי תצלום"

התחלה לא ידעתי אפילו את כתו' בתם, אבל אחר כך מסר מנהל היער את כתובתם. כתבתי לשם וקבלתי תשובה כי מצ' בם טוב. גם תצלום שלחו לי אבל הוא נאבד בטלפוני הדרך.

כעבור שנה וחצי פלשו הגרמנים לרוסיה. נסעתי יחד עם הוריי לולבדה. בתחנת הרכבת רציתי לטלפן למוסד שבו היו ילדי, אבל שוטר סיפר לי שעברו משם ולא טלפנתי. ברחנו הלאה. מאות אלפים ברחו אתנו. כל

עבודה. בלשכת העבודה אמרו לי כי ישנו תור גדול של מחוסרי עבודה בלתי מקצועיים ועלי לחכות.

הלכתי לחפש עבודה באופן פרטי-גי. הלכ' תי לבנינים ושאלתי אם צריכים משהו, הלכ' תי לבתי מלאכה ובתי חרושת. בכל מקום קיבלתי אותה תשובה: אין לנו צורך בפועל. בלילות ישנתי באחד האוטובוסים. כסף ל' קניתי אוכל לא היה לי. כשלא ראו זאת העוב' רים ושבים הוצאתי שיירי אוכל מפחי האש' פה ואכלתי אותם.

פעם תפס אותי שוטר כשאני ישן באוטו' בוס בלילה. הוא שאל אותי למה אני משוטט. גם הוא לא הציע לי מקום לינה יותר טוב. אחר כך כבר הכירו אותי שוטרי הניידות ולא הטרידו אותי יותר. הרגשתי את עצמי ככזה מנוה. איש לא נצרך לי, ואיש לא רצה את שרותי. הייתי פשוט מיותר בעולם. כשגבר יאשי כתבתי לירידי שאני כבר שבו' עיים משוטט, ושישלחו ילד לקחת אותי. לא רצייתי לבוא על דעת עצמי, ירדי סידרו לי מקום בבית החלוצות ביפו. שוב היה לי גג מעל לראשי.

בלשכת העבודה סדרו אותי לעבודת קטיפ'. עבדתי בסגירת ארגוני תפוזים. העבודה לא נראתה לי ביותר, אך באין מקצוע גם זה טוב. לפני כחודש וחצי פוטרתי ומאו אני מחוסר עבודה.

משחזרתי לפני כשבוע מביקור בפתח תק'

אח אלי רוזנבאום, המנוחם קלמן נתן דומה לו להפליא, בעיקר בסביבות העניים.

וה, הודיעו לי שעלי מיד לנסוע לגב' צביה אנגל בחולון, מי שהיתה מדריכתי, ושאני מבקר אצלה לעתים. סיפרו לי שמצאו את הורי.

לא האמנתי לכל הסיפור. כבר שנים התי' רגלתי שאין לי הורים. הלכתי לחולון, הסכמי' תי לנסוע, אם כי לא האמנתי בכל הענין.

"הם לא השתנו"

שהגענו לסלמה לבית הורי, ראית' תי מיו שאלה הורי. הם לא השתנו בי' הרבה. שנים שלא יכולתי לתאר את מראם, כעת נראו לי כאילו רק אתמול עזבתי אותם. לפתע הרגשתי שהם היו חסרים לי כל ה' שנים ולכן היה לי תמיד כל כך רע. בכיתי כמו שלא בכיתי אף פעם. יועתי שעשיתי כבר לא אחיה בודד.

רק אחותי רחל בת החמש-עשרה התכננה לי. היא בכלל לא הכירה אותי ואני לא אותה. צריך להתרגל לרעיון.

עכשו אחתי ללמוד מקצוע. מה עדיין לא החלטתי. אבל בלי מקצוע הרי אי אפשר. ה' עיקר שאיני בודד יותר, ומצאתי בית.

מדרגות עין רעיונית מוקפות אשי' פה בבית ישן ומוזנח בשכונת ענ' מי שביפו הישנה, הובילו למורי משפחת רוזנבאום. פייגה רונ' באיבספר, אשה צנומה וממושק' פת בעלת שיער ערמוני אדמדם ש' זקנה טרם זמנה, ושבה ליד שוהתי מטבח מתנדנד, עדין נפרשה מפה שהיתה ספק נקווה. השוהתי ארי' בעה כסאות מטבח, שלוש מיטות ישנות וארון בגדים היוו את רהוט החדר, שקירותיו נצבעו לפני שנים רבות.

היא היתה מוקפת שכנים, אשר מדי פעם התערבו לריב את ריבה. בין רגלי הנוכחים הסתובבו ירדיה הקטנים וירדי השכנים. לפתע